

“Ziya-yı kalbsiz olmaz nur-u fikir münevver.” cümlesini açıklar mısınız?

“Ziya-yı kalb ve nur-u fikir” terkiplerinden kastedilen mânâ, şu cümlelerde açıkça ortaya konulmuş bulunuyor:

“Vicdanın ziyası, ulûm-u diniyedir. Aklın nuru, fûnun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecelli eder.” (1)

Burada vicdan, kalp yerine kullanılmıştır Akli aydınlatacak ve insana neci olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini ve bu dünyadaki vazifesinin ne olduğunu bildirecek tek rehber, iman ile aydınlanmış kalptir. **“Ziya-yı kalbsiz olmaz nur-u fikir münevver.”** cümlesiyle **“Vicdanın ziyası ulûm-u diniyedir, aklın nuru fûnun-u medeniyedir.”** cümlesinin ortak bir yanı dikkatimizi çeker: Her ikisinde de kalp ve vicdan için **“ziya”**, akıl için **“nur”** kelimeleri kullanılmıştır. Bu tespit, kanaatimizce şu ayeti kerimeye dayanmaktadır.

“O Allah, güneşi bir ziya, kameri bir nur kıldı.” (Yunus, 10/5)

Bu ayetin tefsirinde güneşin ziya, kamerin ise nur kılınması bir çok yönden ele alınmıştır.

Hak Dini Kur’an Dili tefsirinde, bunlar sıralandıktan sonra şu nokta önemle vurgulanır:

“Bir de denilmiştir ki, ziya bizzat olana (ışığı kendinden olana), nur bil’araz (başkasının ışık vermesiyle) olana itlak edilir. Şu halde burada Ay nurunun Güneş dolayısıyla verildiğini iş’ar vardır.”

Aklın ışık kaynağı olan kalp, şöyle tarif edilir:

“Kalbden maksad; sanevberî (çam kozalağı) gibi bir et parçası değildir. Ancak bir latife-i Rabbaniyedir ki, mazhar-ı hissiyatı,

vicdan; ma'kes-i efkârı, dimağdır.” (2)

Demek oluyor ki, ruhta esas olan kalptir. Hissiyat da ona bağlıdır, akıl da. Şu var ki, kalbin his yönü vicdan ile icra edilmektedir, anlama yönü ise dimağla, yani akılla. Bu hale göre, akıl kalpten ayrı düşerse komutanından ayrılmış bir nefer gibi ortada kalır; ne yapacağını, hangi yoldan gideceğini bilemez olur. Bu hâl, başlı başına bir karanlıktır.

Kalp imanla aydınlanınca akla da ışık saçar, onu da aydınlatır; ona rehberlik eder. Neyin doğru, neyin yanlış, neyin helal neyin haram olduğuna tek başına karar veremeyen akıl, imanlı bir kalbin rehberliğinde bütün bu soruların cevaplarını bulur.

Aksi halde, yani **“O nur ile bu ziya mezc olmazsa zulmettir, zulüm ve cehli fışkıır.”** Kalbin vazife görmemesi zulüm, aklın fen ilimlerinden geri kalması ise cehalet olarak ifade edilmiş. İkisi birlikte zulmeti yani karanlığı doğururlar. Kalbin zulmeti, iman hakikatlerinden mahrumiyet, aklın zulmeti ise şu mahlukat alemini tefekkür etmeme, yahut yanlış değerlendirmedir.

Dipnotlar:

(1) bk. [Münazarat.](#)

(2) bk. [İşarâtü'l-İ'caz, Bakara Suresi, 7. Ayetin Tefsiri.](#)